

GAZİANTEP SANAYİ ODASI YEŞİL AJANDA

Nisan 2024

KÖŞE YAZISI

Prof. Dr. Hüseyin BOZKURT
Naci Topçuoğlu MYO Müdürü
GSO Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu Üyesi

AB YEŞİL MUTABAKATININ GIDA ENDÜSTRİSİNE ETKİLERİ

Gıda Endüstrisi Açısından AB Yeşil Mutabakatı

Avrupa Yeşil Mutabakat, çevresel, siyasi, ekonomik ve sosyal boyutları olan çok geniş bir konudur. AB, Yeşil Mutabakatı ve hedefleri kapsamında birçok yeni strateji geliştirmekte, yeni yasalar hazırlamakta ve planlamalar yapmaktadır. Tüm bu çalışmaların AB ile özellikle ticari ilişkileri bulunan şirketleri ve ülkeleri yakından etkilemesi beklenmektedir. AB, Yeşil Mutabakat kapsamında birçok eylem planı geliştirmiş; iklim, ekonomi, yatırım, endüstri gibi alanlarda çok sayıda politikayı yürürlüğe koymaya hazırlanmaktadır. AB, Yeşil Mutabakatla pazarına ürün ihracatı yapan şirketlere ve ülkelere de belirli sorumluluklar yüklemektedir.

Dünya tarımsal üretiminde yedinci sırada, gıdaya yönelik tarımsal üretimde ise 10. sırada yer alan Türkiye, Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında açıklanan “Tarladan Sofraya” (Farm to Fork) stratejisinden en çok etkilenecek ülkelerin başında gelmektedir. Aşağıda, Ülkemizdeki “Gıda Ürünleri Sanayi Sürdürülebilirlik Yol Haritası” gıda sektörünün “Tarladan Sofraya” stratejisinden nasıl etkileneceğine ve önümüzdeki 30 yılda Avrupa Birliği’nin tarım ve gıda politikalarını şekillendirecek stratejiye uyum sağlamak için neler yapması gerektiğine kısaca vurgu yapılmaya çalışılmıştır.

AB’nin sera gazı emisyonlarının yüzde 10,3’ünün tarımdan, yaklaşık yüzde 70’inin ise hayvancılıktan kaynaklandığı göz önüne alındığında, Avrupa Yeşil Mutabakatı’nın hedeflerine ulaşmak için bu sektörlerin öncelikli olarak dönüşmesi gereken sektörler arasında olduğu ortaya çıkmaktadır.

Mutabakat kapsamında açıklanan “Tarladan Sofraya” stratejisi de bu gereklilikten yola çıkarak gıda sisteminin çevresel ayak izini azaltma, iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik kaybı karşısında gıda güvenliğini sağlama ve çiftlikten sofraya rekabetçi sürdürülebilirliğe ve yeni fırsatlardan yararlanmaya yönelik küresel bir geçişe öncülük etme hedefleri olarak belirlenmiştir.

Yeşil Mutabakat kapsamında belirlenen stratejilerde, gıdanın satın alınabilirliği korunurken tedarik zincirinde daha adil ve ekonomik getiriler üretme hedefi öne çıkmaktadır. Diğer bir deyişle sürdürülebilir gıdanın aynı zamanda en uygun fiyatlı gıda olmasını sağlamak için adil ticaret teşvik edilmekte ve dönüşüme yönelik yeni iş fırsatları yaratılması önerilmektedir. Gıda sektörünün yeşil dönüşümüne yönelik Yeşil Mutabakatı’nda duyurulan diğer hedefler ise şunlar:

- Sağlıklı gıdanın herkes tarafından kolayca erişilebilir olması (AB’nin gıda zincirini çeşitli arz şoklarına karşı dayanıklı hale getirerek herkesin çeşitli krizlerde bile yeterli ve güvenli gıdaya erişimi olmasını),
- Sürdürülebilir bir etiketleme ve paketleme çerçevesi doğrultusunda uluslararası gıda standartları ve prensipleri oluşturulması,
- Tek kullanımlık plastiklerin azaltılması,
- Yeşil badana (greenwashing) yapılmaması,
- Tüketicileri gıdanın kaynağı, besin değeri ve çevresel ayak izi hakkında dijital araçlar yoluyla bilgilendirilmesi,
- 2030’a kadar pestisit kullanımının ve çiftlik hayvanları ve su ürünleri yetiştiriciliğinde antibiyotik kullanımının yüzde 50, gübre kullanımının ise yüzde 20 azaltılması,
- 2030’a kadar tarım arazilerinin en az yüzde 25’inin organik tarıma geçmesi,
- Gıda israfı ve atıkların azaltılması ve
- Sürdürülebilir ve dayanıklı bir su ürünleri sektörü inşa etmeyi hedeflemektedir.

Gıda Sektörü ile Çevresel Etkileşim

Tarlada pestisit kullanımından tabağındaki ürün hakkında tüketicinin bilgilendirilmesine kadar uzanan bu stratejilere hazırlanmak için gıda sektörü neler yapmalı? Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization, FAO) verilerine göre 2050 itibariyle dünya nüfusu 9,7 milyar olacak ve bu nüfusu beslemek için de küresel gıda üretiminin yaklaşık yüzde 70 artması gerekecek. Her geçen gün artan nüfus karşısında dünya kaynaklarının yetersiz kalması ve iklim değişikliğiyle tarımsal ürün deseninin değişme riski bulunması da göz önüne alındığında çevre üzerindeki etkinin azaltılması önemli.

Çevresel etkiyi en aza indirme yolculuğunda gıda sektörünün yapması gerekenler:

- ✓ İklim risklerinin tanımlanarak karbon salımının azaltılmasından üretim süreçlerinde enerji verimliliği uygulamalarının artırılmasına,
- ✓ Hammadde, su ve atık su yönetimi,
- ✓ Kimyasal, gübre ve pestisit kullanımının azaltılması,
- ✓ Üretim faaliyetlerinin biyoçeşitlilik ve doğal yaşam üzerindeki etkilerinin incelenip denetlenmesi,
- ✓ Hayvan refahının sağlanmasını kapsamaktadır.

Karbon salımının azaltılması ve sürdürülebilir markalama uygulamalarına dair çeşitli örgütler tarafından hazırlanan Gıda Ürünleri Sanayi Sürdürülebilirlik Yol Haritaları sanayicilere yol gösterebilir.

2019 yılında dünyada 2 milyar insanın güvenli, besleyici ve yeterli gıdaya sürekli erişemediği belirlenmiştir. 2030 yılına kadar ise 830 milyondan fazla, yani dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 9,8'inden fazla insanın açlıktan etkileneceği beklenmektedir. Bu rakamlar göz önüne alındığında paydaşlarla ortak hareket ederek sağlıklı ve besin değeri yüksek ürünler geliştirmek, iklim değişikliğine dayanıklı sürdürülebilir tarım uygulamalarını artırmak ve yerel üreticileri desteklemek gibi politikalar dünya geneline yayılan sağlıklı gıdaya erişim sorununu çözmeye kilit rol oynamaktadır.

Gıda sektöründe yeşil dönüşümün en önemli boyutlardan birini de ürün geliştirme, iş modelleri ve yönetim anlayışında yenilikçi politikalar oluşturuyor. Gıda Sanayi Federasyonu'nun (The Food Industry Association) araştırmasına göre, bir markanın geri dönüşüm ve sürdürülebilirlik uygulamalarına 2019 yılında tüketicilerin yüzde 24'ü öncelik veriyordu, 2020'de ise bu oran yüzde 30'a çıkmıştır. Ayrıca tüketicilerin yüzde 29'u satın aldıkları ürünün ambalajında; serbest dolaşan, otla beslenen ve kafesiz taşınan besi hayvanlarının kullanıldığına, adil ticaret yapıldığına veya ürünün sertifikalı olduğuna dair bilgi arıyor. Bu çerçevede, sürdürülebilir ürünlere yönelik inovasyonlar ve AR-GE yatırımları kurtarıcı olabilir. Sürdürülebilirlik performansının paydaşlarla şeffaf bir şekilde paylaşılması ve ürünlerin pazarlama ve satış süreçlerinde yürütülecek sorumlu iletişim yöntemleri de gıda sanayinde sürdürülebilir dönüşümün anahtarları arasında.

Türkiye'nin Tarladan Çatala Stratejisine Uyumu

Tarladan Çatala stratejisi çerçevesinde hazırlanan eylem planı, gıda tedarikini dirençli hale getirmek, aşırı gübreleme ve pestisitlere bağımlılığı azaltarak organik tarımı yaygınlaştırmak gibi hedefler içeriyor. Herkes için yeterli ve adil gıdaya erişimi sağlamak, tarımda yenilenebilir enerji kullanımını artırmak ve tarım faaliyetlerinin atık yönetimini iyileştirmek gibi hedefler de kapsam dahilinde. Öte yandan Tarım ve Orman Bakanlığı oluşturduğu "Türkiye İklim Dostu ve Rekabetçi Tarımsal Büyüme Projesi" kapsamında, Dünya Bankası'ndan 3,2 milyon dolarlık bir kredi alınmıştır. Bu Proje ile AB standartları çerçevesinde Türkiye'nin tarımsal rekabet gücünün, sürdürülebilirliğinin ve dayanıklılığının artması hedeflenmektedir.

Türkiye'nin doğru adımlarla Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı gıda alanında fırsata çevirmesi mümkün görünüyor. Örneğin sürdürülebilir iş modellerine geçiş yapmak, AB etiket planlarını uygulamak ve birinci sınıf tüketici talebine yanıt vermek gıda üreticileri için yüksek getiri sağlayabilecek. Aynı zamanda AB'nin yüksek standartlarını karşılayacak şekilde üretim yapmak ve ürünleri bu şekilde pazarlamak da ihracat fırsatları sunacak. Türkiye'nin 2030 yılına kadar su kıtlığı çeken bir ülke haline geleceğini düşünürsek tarımda daha sürdürülebilir ve yeşil politikaların benimsenmesi, su kıtlığının özellikle yoksul haneler üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmeye yardımcı olabilir. Karbonsuzlaşma politikaları aynı zamanda hava kalitesinin iyileştirilmesine de katkı sağlayacağı için hem sağlık hem de çevre açısından çeşitli faydalar sunabilir. Araştırmalara göre Türkiye'nin iklim politikaları AB ile uyumlu hale getirilirse hem emisyonlar ve cari açık düşüyor hem de sürdürülebilir kalkınma açısından faydalar sağlanabiliyor. AB'ye en çok gıda ithalatı yapan ülkelerin Yeşil Mutabakat'tan nasıl etkileneceğini araştıran bir diğer çalışma ise, Türkiye'nin gerekli önlemleri alması durumunda mevcut konumunu koruyabileceğini gösteriyor. Aynı çalışmaya göre Türkiye'de hektar başı pestisit kullanımı, AB'nin 2030 hedefleri için belirlediği düzeyin üzerinde. 2018-2020 yılları arasında pestisit kullanımında %11'lik bir düşüş yaşansa da pestisit kullanımı, tarımsal üretim ticareti için dikkat edilmesi gereken önemli konulardan biri.

AB Yeşil Mutabakatı doğrultusunda gıda sistemlerini sürdürülebilir hale getirmek için atmaya çalıştığı adımlar olsa da özellikle küçük üreticilerin yeşil geçiş döneminde desteklenmesi gerekiyor. Avrupa'da yapılan bir anket çalışmasına göre Avrupalı çiftçilerin yarısı hayvanlarının sağlığını ve refahını nasıl iyileştireceklerini bilmediklerini ortaya koydu. Özellikle yeşil dönüşüm konusunda bilgi ve farkındalık eksikliği üzerinde çalışmalar yapılması gerekiyor. Diğer yandan finansal kaynaklara erişimi kısıtlı olan üreticilerin çeşitli teşviklerle güçlendirilmesi gerekiyor. Sürdürülebilir bir dünyaya ve tarıma geçiş, ancak gıda sistemlerinin kilit özneleri olan çiftçilerin gerekli bilgi ve kaynaklara erişiminin sağlanması ile mümkün olacak.